

**A NANE Egyesület, a PATENT Egyesület, a Magyar Női Érdekérvényesítő Szövetség, az EMMA
Egyesület és a Jól-Lét Alapítvány észrevételei és javaslatai Magyarország Helyreállítási és
Ellenállóképességi Tervének tervezete kapcsán**

2021. április 27.

Általános megjegyzések, vezetői összefoglaló

Jelen véleményt jegyző - a nemek közötti egyenlőség és a nők jogainak előmozdítása terén évtizedes tapasztalatokkal rendelkező - civil szervezetek sajnálatukat fejezik ki, hogy nem volt alkalmuk a tervezet kidolgozásának folyamatába közvetlenül és érdemben bevont partnerként részt venni. Az április 16-án közzétett tervezet véleményezésére meglehetősen rövid idő állt rendelkezésre. Az alábbi megjegyzések, javaslatok a főbb észrevételeinket tartalmazzák, nem tekinthetők a dokumentum teljes körű, részletes elemzésének.

Összességében az az álláspontunk, hogy a nemek közötti egyenlőség, a nők jogainak érvényesítése szempontjából a HET tervezet alapvető hiányosságokban szenved. A nemek közötti egyenlőség általános érvényesítésének módszerét nem alkalmazza a dokumentum. Nem tartalmazza a tárgyhoz kapcsolódó főbb problémákat, kihívásokat. Hiányoznak a járvány által különösen sújtott különböző női célcsoportok számára tervezett reformok, intézkedések; továbbá több, a Covid-19 járvány kapcsán előtérbe került, illetve súlyosbodott társadalmi problémára egyáltalán nem reflektál a tervezet. Elengedhetetlennek tartjuk tehát a HET tervezet alapvető átgondolását és átdolgozását a nemek közötti egyenlőség, nők jogainak érvényesítése szempontjából.

Az Európai Parlament és a Tanács Helyreállítási és Rezilienciaépítési Eszköz létrehozásáról szóló 2021/241 rendelete kiemeli, hogy “a nőket különösen sújtotta a Covid19-válság”. Ezért a rendelet előírja, hogy “A nemek közötti egyenlőséget és a mindenki számára biztosítandó esélyegyenlőséget, valamint e célkitűzések általános érvényesítését figyelembe kell venni és elő kell mozdítani a ... helyreállítási és rezilienciaépítési tervek elkészítése és végrehajtása során...” A tervnek továbbá be kell mutatnia, hogy az abban szereplő intézkedések várhatóan hogyan járulnak hozzá a nemek közötti egyenlőséghez, valamint e célkitűzés általános érvényesítéséhez. Ezen felül az Európai Bizottság a tagállamok számára a nemzeti helyreállítási és ellenállóképességi tervük elkészítéséhez kidolgozott útmutatóban külön kiemeli, hogy “A tagállamoknak fel kell vázolniuk a nemek közötti egyenlőség és a mindenki számára biztosítandó esélyegyenlőség terén a legfontosabb nemzeti kihívásokat, beleértve azokat is, amelyeket a COVID-19 válság okozott vagy súlyosbított.”

A Helyreállítási és Ellenállóképességi Eszköz (HET) tervezete sajnálatos módon nem tesz eleget a fenti elvárásoknak, sőt, figyelmen kívül hagyja azokat. A nemek közötti egyenlőség tekintetében a legfontosabb problémákat, kihívásokat nem nevezi meg; elmulasztja bemutatni, hogy a nőket mely területeken s hogyan sújtotta a válság. A dokumentumnak a HET várható összesített hatását bemutató része egyáltalán nem tartalmaz a nemek közötti egyenlőség szempontjából várt hatásra vonatkozó információt. A HET céljaira, hatásaira vonatkozó részekenél sem jelenik meg a nők és férfiak közötti egyenlőség mint cél és szempont. Bár az egyes komponenseknél tartalmaz a dokumentum néhány releváns célkitűzést és intézkedést, kifejezetten a nőket - saját jogon - célzó reformok, programok, intézkedések nem jelennek meg. Ezen felül a nemek közötti egyenlőség általános érvényesítése mint szempont és módszer nem vonul át következetesen és komplex módon a tervezeten.

A HET egyáltalán nem hivatkozik az EU 2020-2025 közötti időszakra vonatkozó, a nemek közötti egyenlőséget célzó stratégiájára, így az ahhoz való kapcsolódást, illeszkedést is elmulasztja.

A HET nemzeti szintű stratégiai kapcsolódásával összefüggésben az A komponens esetén megjelenik “A nők szerepének erősítése a családban és a társadalomban akcióterv (2021–2030)”, a többi komponensnél - ahol

szintén releváns lehetne a nők férfiakétól eltérő, hátrányos helyzetére reflektálás, annak orvoslása - ugyanakkor nem. (Ezúton is jelezzük, hogy ezen "akcióterv" a döntéshozók szándéka szerint - a dokumentum maga ugyanis nyilvánosan nem elérhető - a COVID-19 járvány következtében tovább fokozódó családon belüli erőszak témáját teljességgel figyelmen kívül hagyja. Az akcióterv első intézkedési terve nem nevez meg kapcsolódó kézzelfogható lépéseket s értelemszerűen költségvetési keretet sem rendel e meg nem nevezett lépésekhez.)

A HET-ben egy külön pont "A nemek közötti egyenlőség és esélyegyenlőség mindenki számára". Ez ugyanakkor önmagában is, de különösen az EU-s fejlesztés-csomag jelentős gazdasági és társadalmi volumenét, potenciális hozzáadott értékét, valamint annak relevanciáját tekintve igen korlátozott és meglehetősen általános jellegű információt tartalmaz a nemek közötti egyenlőség tekintetében. Mindösszesen 2 komponens kapcsán utal arra, hogy nemi megkülönböztetés nélkül kell hozzáfértést biztosítani bizonyos szolgáltatásokhoz - ami az egyenlőség elősegítéséhez ugyan adott esetben lehet releváns, de semmiképpen sem mondható elégségesnek. A HET, ahogy fogalmaz "a szükségesnél, az indokoltnál és az arányosnál nagyobb mértékben nem különbözteti meg a fejlesztések célcsoportját nemi, illetve egyéb alapon." Ugyanakkor egyrészt nem derül ki, hogy mit tekintenek a dokumentum készítői és milyen tényeken alapuló helyzetfelmérés alapján "szükséges, indokolt és arányos megkülönböztetésnek". Másrészt ez a megközelítésmód komoly aggályokat is felvet annak kapcsán, hogy általában a nők hátrányos megkülönböztetésére, illetve különösen a nőknek a koronavírus járvány negatív gazdasági és társadalmi hatásainak több szempontból való kitettségére hogy tud komplex, célzott és hatékony, szakszerű választ adni a HET. Amennyiben ugyanis egy társadalmi csoportot különösképpen sújtanak hátrányok és ilyen jellegű megkülönböztetés a rendkívülinek nem tekinthető időszakokban, s ez a rendkívüli időszakokban még fokozódik is, az ezen csoportokra szentelt kiemelt figyelem és a hátrányokat kompenzáló intézkedések elmaradása jelent diszkriminációt, nem pedig az effajta figyelem és a kapcsolódó intézkedések megvalósítása. Javasoljuk a dokumentum kiegészítését, módosítását a fentieknek megfelelően.

Javasoljuk a tervezetet - mind a vezetői összefoglalót, mind az egyes komponensek részletes bemutatására vonatkozó részeket - kiegészíteni a hivatkozott statisztikai adatok nemi bontásban való szerepeltetésével minden helyen, ahol ez releváns (lásd részletesebben kifejtve az egyes komponenseknél). Fontosnak tartjuk, hogy a helyzetfelmérések, kihívások bemutatása esetén következetesen jelenjen meg a nők és férfiak (adott esetben eltérő) helyzetének felismerése és bemutatása, az e téren beazonosított problémák, s az ezekre reflektáló intézkedések.

Teljes mértékben hiányzik a tervezetből több, a koronavírus járvány kapcsán (is) felmerült, illetve előtérbe került, a nők szempontjából különösen releváns probléma kezelése. Elengedhetetlen itt megemlíteni a nők elleni erőszak, ezen belül pedig kifejezetten a családon belüli erőszak, párkapcsolati erőszak problémáját. A nemzetközi és a hazai tapasztalatok is megerősítik, hogy a koronavírus járvány tovább súlyosbította a családon belüli erőszak áldozatainak egyébként is többszörösen nehéz helyzetét. Ezen kívül kutatási adatok bizonyítják a nők elleni online erőszak pandémia alatti megnövekedését. Szintén megjegyzendő, hogy a kijárási korlátozások és a csökkent köztéri forgalom tovább fokozták a férfiak és nők közötti szakadékot a köztéri és közösségi közlekedés szabad használatában: a kihaltabb utcák és járművek tovább csökkentették a nők biztonságérzetét, akik nagyobb kockázattal néznek szembe a köztérek használata során. Így a köztérek, közösségi közlekedés biztonságosságának növelése is figyelmet igényel. A fentiek kapcsán hangsúlyozzuk, hogy az Európai Bizottság a tagállamok számára a helyreállítási tervük elkészítéséhez kidolgozott útmutatóban külön kiemeli, hogy a tagállamok "mutassák be, hogyan enyhíti a terv a válság nőkre gyakorolt társadalmi és gazdasági hatásait, beleértve a nemi alapú és a családon belüli erőszakot is." Elengedhetetlennek tartjuk a dokumentum kiegészítését a nők elleni erőszakkal, családon belüli erőszakkal szemben hozott intézkedésekkel.

A nők egyébként is meglévő többletterhei a láthatatlan és fizetetlen gondoskodási munka, valamint a magánéleti, családi és munkahelyi kötelezettségek összeegyeztetése terén a koronavírus járvánnyal még tovább növekedtek. Ennek a problémának a rendszerszintű kezelésére van szükség, mely intézményes megoldást ad a többletterhek csökkentésére, ugyanakkor a háztartáson belül maradó feladatok nők és férfiak közötti igazságos

elosztását is célozza. A HET-ben mindösszesen a bölcsődei intézményfejlesztés kapcsán jelenik meg ez a témakör, miközben a kisgyermekes nőknél jóval szélesebb csoportot érint a probléma, így szélesebb kört lenne szükséges célcsoportként beazonosítani. Ide tartozik például az idősebb gyermekek, a fogyatékkal élő vagy idős családtagok gondozását, felügyeletét ellátók köre. A rendeletben foglaltakkal ellentétben nem említi a tervezet az egyedülálló szülők problémáját sem, akiknek a döntő többsége nő, és akik különösen hátrányos helyzetbe kerültek, illetve a fizetett munkájuk elvégzése sokszor ellehetetlenült az oktatási intézmények bezárása következtében. Felhívjuk a figyelmet például, hogy a járványidőszakban a bántalmazó, egyenlőtlen kapcsolatból már kilépett nők többiben számoltak be arról, hogy a megosztott szülői felügyelettel, gyermekfelügyeleti jogokkal volt partnerük gyakran olyan módon élt vissza, hogy a gyermek elvitelével kapcsolatban sem az eredeti megállapodáshoz nem tartotta magát, sem olyan rugalmasságot nem mutatott, amely megkönnyítette volna az anya munkavégzését; ehelyett váratlan pillanatokban hozta-vitte a gyermekeket, ellehetetlenítve a mindennapi élet megtervezését és a kereső tevékenység végzését. A fent említett hiányosságokat, a célcsoport kiterjesztését mindenképpen szükségesnek tartjuk orvosolni.

Szintén nem célozza a HET (néhány kivételtől eltekintve) a túlnyomóan nőket foglalkoztató, s a járvány által különösen érintett/igénybevett ágazatok, szakmák kapcsolódó, humán-erőforrás alapú fejlesztését, így az egészségügyi és szociális szférában vagy például a kiskereskedelemben dolgozó szakemberek, munkavállalók járványnak való kitettségére reagálást, ezen munkavállalók megnövekedett feladatainak kompenzálását, jövedelmi viszonyainak rendezését, illetve a munkakörülményeik javítását. Javasoljuk ennek kapcsán a célkitűzések és az intézkedés-lista kiegészítését.

Fontosnak tartjuk, s a dokumentumban is javasoljuk rögzíteni, hogy a nemek közötti egyenlőség előmozdítása legyen általános, horizontális szempont a HET végrehajtása során, ideértve a források elosztását és felhasználását, valamint a kapcsolódó monitoring és értékelési rendszert is. Szintén fontosnak tartjuk és javasoljuk a nőjogi civil szervezetek tényleges támogatását és érdemi bevonását a HET véglegesítésébe és majdani végrehajtásába, hogy a nők minél szélesebb körének az érdekei csatornázódjanak be a folyamatba, különös tekintettel a Covid-19 okozta negatív társadalmi és gazdasági hatások (pénzügyi, munkaerő-piaci problémák, erőszak, szegénység) nemi szempontú orvoslására.

A komponens: Demográfia és köznevelés

A HET kiemeli, hogy a nők foglalkoztatási rátája elmarad a férfiakétól, “így ennek javítása érdekében a munka és a családi élet összeegyeztetését ösztönző intézkedések bevezetése szükséges.” A dokumentum rögzíti továbbá, hogy a “bölcsődei ellátás jelenléte segíti a kisgyermekes családokat abban, hogy a szülők, alapvetően a nők, a család- és a munka közötti egyensúlyt megtalálhassák”. Az intézményfejlesztés fontos célkitűzés. Bár a HET utal arra, hogy a kisgyermekek gondozása esetén ösztönzik “a feladatok nők és férfiak között történő kiegyensúlyozottabb megosztását is”, nem tartalmaz konkrétumokat azzal kapcsolatban, hogy hogyan kívánja megelőzni, hogy elsődlegesen a nőkre háruljanak a gondoskodással és háztartásvezetéssel kapcsolatos terhek, s így azt, hogy elsősorban számukra jelentsen kihívást ezek összeegyeztetése a munkahelyi kötelezettségekkel. Javasoljuk, hogy építsék be a dokumentumba a kapcsolódó nemi sztereotípiák és elvárások elleni fellépésre és a férfiaknak a családi és gyermeknevelési feladatokba való aktív bevonásának elősegítésére irányuló terveket, intézkedéseket is.

Javasoljuk, hogy a tervezett komplex fejlesztések során is kapjon kellő hangsúlyt a nemek közötti egyenlőség szempontjának érvényesítése. Ide tartozik a bölcsőde-fejlesztéseket érintő komplex reform, illetve a közoktatás tartalmi fejlesztése is. A közoktatás fejlesztésére vonatkozó résznél a HET utal a kulcskompetenciák jelentőségére. Fontosnak tartjuk, hogy az állampolgári kulcskompetencia fejlesztésére is fordítsanak kellő figyelmet a dokumentumban. Ez hozzájárulna a nemek közötti egyenlőség és az EU egyéb alapértékeinek

népszerűsítéséhez, egyben erősítve azokat az értékeket is - mint például a fenntarthatóság -, amikre a HET maga is rendre hivatkozik.

A digitális oktatáshoz való egyenlő hozzáférést tárgyaló rész nem tartalmaz nemek szerint bontott adatokat, és a nők és férfiak, lányok és fiúk helyzetére vonatkozó elemzést, probléma-bemutatót sem. Szükségesnek tartjuk, hogy a HET fordítson kellő figyelmet a nemi alapú digitális megosztottság felmérésére és kezelésére, ideértve például a fiú gyermekek eszköz-igényeinek és tanulmányi szükségleteinek előnyben részesítését a lánygyermekek rovására. Szükségesnek tartjuk a dokumentumba beemelni a kapcsolódó nemi sztereotípiák és elvárások lebontását és az online biztonság kérdését is, különös figyelmet fordítva a lányokra mint célcsoportra és az online eszközöket is felhasználó erőszak és behálózás veszélyeire, valamint azok kezelésére.

B komponens: Egyetemek megújítása

A komponens helyzetbemutatója nem tartalmaz nemek szerint bontott statisztikai adatokat, nemi szempontú elemzést. Ezt javasoljuk orvosolni.

A komponens hangsúlyos eleme a digitalizáció, azonban a nemi szempontú megközelítés és intézkedések - a nemi alapú digitális megosztottságra való reagálás, annak csökkentése - hiányzik az anyagból.

A szervezet- és oktatásfejlesztés, a K+F+I (kutatás-fejlesztés-innováció), illetve a kutató-tudásközvetítő szervezetek fejlesztése terén sem jelenik meg a nemek közötti egyenlőség szempontja, az ezt szolgáló célkitűzések. Fontos cél, intézkedési irány lehetne itt például a szervezet, adott intézmény egészére vonatkoztatva a nemek közötti egyenlőség elősegítése, ideértve például a nemi alapú vertikális szegregáció problémájának kezelését, vagy a kutatási ösztöndíjakhoz való egyenlő hozzáférés előmozdítását. Szintén célul tűzhetnék például a tervezett intézkedések általánosságban a foglalkoztatási horizontális nemi szegregáció megelőzését, illetve a nemek közötti egyenlőségre vonatkozó tudásbázis minél szélesebb körű hasznosítását, adott esetben kibővítését.

C komponens: Felzárkózó települések

A HET által tervezett komplex beavatkozás, az alapvető szolgáltatások nyújtásának reformja során (is) kellő figyelmet szükséges fordítani a nemek közötti egyenlőség szempontjára. Ehhez képest az ebben a részben megjelölt főbb kihívások nemek szerint bontott statisztikai adatokat nem tartalmaznak. Továbbá a nők általánosságban nem jelennek meg a komponensben mint külön figyelmet igénylő speciális célcsoport: elsősorban mint anyák, a gyermekeik szükségleteinek kielégítése érdekében kerülnek a szociálpolitikai reformok fókuszába.

A tervezet a "Helyi sajátosságokon alapuló munkaszocializáció és készségfejlesztés" reform céljai között megemlíti ugyan a női lakosság aktiválását is a foglalkoztatás kapcsán, de konkrétumokat, részletes intézkedéseket nem tartalmaz. Ezt javasoljuk orvosolni.

Javasoljuk a tervezetet kiegészíteni azzal, hogy a 2019-ben elindított "Felzárkózó települések" program milyen tanulságokkal szolgált eddig a nemek közötti egyenlőség elősegítése szempontjából. Szintén fontosnak tartjuk, hogy a tervezett települési szintű diagnózisok készítésének folyamatába, a cselekvési tervek kidolgozásába, az adatgyűjtési, monitoring és értékelési tevékenységbe a nemek közötti egyenlőség szempontja szervesen épüljön be, s ez a szempont jelenjen is meg mint rendező elv már a HET-ben magában is.

Az áldozatsegítő tevékenység kontextusában (de akár azon kívül is) előre láthatóan meg fog jelenni a családon belüli, párkapcsolati erőszak problémája. Kiemelten fontos, hogy a HET erre a jelenségre is figyelmet fordítson,

beavatkozást tervezzen, hogy az eseteket megfelelő szakértelemmel és hatékonysággal kezelje a rendszer, s ennek érdekében minden érintett helyi szakember elsajátítsa a szükséges szaktudást és kompetenciákat.

A nők hátrányos társadalmi pozíciójából fakadó szükségleteinek kielégítése érdekében tett intézkedések esetén gyakran már az is jelentős előrelépést jelent, ha az intézményekben dolgozó szakembereknek megfelelő tudása van a nők szükségleteiről. Ezt szolgálja például az alapszolgáltatások szakembereinek képzése a nők elleni erőszakról, az áldozatsegítésről, vagy a Biztos Kezdet gyerekházakban dolgozó szakemberek képzése a nemi egyenlőtlenségekről, a nők vállára nehezedő gondoskodási terhekről, a nők elleni erőszakról, a gyermekbántalmazásról. Ezek a szakemberek amúgy is jellemzően a nőkkel és gyermekekkel kerülnek kapcsolatba és dolgoznak együtt az intézményben, így könnyen fejleszthetnek ki és működtethetnek olyan szolgáltatásokat, programokat, melyek a nők hátrányosabb társadalmi pozíciójából fakadó szükségleteket célozzák meg. A közösségépítő munka során is fontos a női szempontok figyelembe vétele, példa lehet erre a női terek megteremtése. A nemi egyenlőtlenségek, a nők elleni erőszak felismerése és kezelése az intézmények hatékony működése érdekében is elengedhetetlen, hiszen amíg nők, gyerekek szisztematikus erőszaknak vannak kitéve otthon, addig a hatékony közösségépítő munka vagy a koragyermekkori támogatás és a gyermekeket gondozó anyák támogatása ellehetetlenül.

A HET által a hátrányos helyzetű térségeket célzó szociálpolitikai fejlesztést a leghátrányosabb helyzetű csoportok speciális szükségleteinek figyelembe vételével kell végrehajtani. Ehhez általában a nők helyzetének figyelembe vétele elengedhetetlen; ezen felül különösen fontos a többszörös hátrányos megkülönböztetés által érintett nők - például a roma nők - speciális helyzetére és szükségleteire is megfelelően tekintettel lenni. A mélyszegénységben élő nők az egyik legkiszolgáltatottabb helyet foglalják el a társadalomban a gazdasági helyzetük miatt is, illetve annak kontextusában is, hogy mennyire tudnak segítséget kérni és kapnak segítséget, ha például nők elleni erőszaknak vannak kitéve, a hátrányos helyzetű térségekben tapasztalható intézmény- és szakemberhiányt is tekintetbe véve. A nők többszörös diszkriminációja, illetve ennek kezelése ugyanakkor nem jelenik meg a tervezetben. A helyreállítást és rezilienciát célzó bármely szociálpolitikai válasznak elengedhetetlenül tartalmaznia kell a különböző társadalmi csoportokba tartozó nők – nem csak az anyák, és nem csak a kisgyermekes anyák – helyzetének pontos felmérését, és figyelembe kell vennie ezeknek a nőknek a szükségleteit. Enélkül a HET a legalapvetőbb feladatának sem tud megfelelni: sem helyreállítani, sem a társadalmi ellenállóképességet fejleszteni nem lesz képes hatékonyan. Javasoljuk ezt a szempontot figyelembe venni és érvényesíteni a dokumentumban.

A közoktatási szakmai fejlesztés megvalósítása, a módszertani, szemléletmódbeli megújulás véghezvitele kapcsán is fontosnak tartjuk a nemek közötti egyenlőség mint alapvető cél és érték megjelenítését és érvényesítését.

E komponens: Fenntartható zöld közlekedés

A helyzetelemzésre vonatkozó rész nem tartalmaz információt a nők és férfiak közlekedési szokásaira, az ebből következő kihívásokra, beavatkozási irányokra vonatkozóan. Ezzel javasoljuk kiegészíteni a dokumentumot. Szintén javasoljuk, hogy a HET egészüljön ki a közlekedési szolgáltatás minőségének, az egyenlő hozzáférésnek a fejlesztésére vonatkozó intézkedésekkel a nemek közötti egyenlőség szempontjából. Szükséges, hogy az utasbiztonság szempontjai terjedjenek ki a közösségi közlekedési eszközökön, illetve egyéb utasterekben, állomásokon, megállókon - elsősorban a nők ellen - elkövetett erőszak, zaklatás megelőzésére. A vasút kapcsán a tervezet tesz utalást a biztonságérzet növelésére az állomásokon, megállóhelyeken, ezt javasoljuk kiterjeszteni, pontosítani a fentiek szerint. Kapcsolódó intézkedésként szükségesnek tartjuk protokollok, szakmai képzések, valamint információs anyagok/kampányok kidolgozását is.

A közlekedési eszközök, illetve állomások, megállók gyakran nem gyermekbarát szempontok szerint vannak kialakítva. Fontos, hogy általában az akadálymentesítés szempontja megjelenik az anyagban, szükségesnek tartjuk ugyanakkor, hogy a HET a közösségi közlekedési szolgáltatások biztosítása kapcsán jelenítse meg a gyerekbarát szemléletre, s kisgyermekkel utazók szükségleteire vonatkozó szempontokat is.

H komponens: Digitalizáció a versenyképesség szolgálatában

Jelen rész orvosolandó hiányossága, hogy a helyzet áttekintésénél, a főbb kihívások bemutatásánál nem tartalmaz nemek szerint bontott adatokat, illetve nemi szempontú helyzetelemzést sem a digitális technológiák integráltsága, sem a humántőke (digitális készségek), sem pedig a digitális közszolgáltatások terén. Egyetlen olyan adat van, amiből a nők helyzetére lehet következtetni: ez a női IKT szakemberek aránya a női foglalkoztatottak között, ami 0,7%, szemben az uniós átlag 1,4%-kal. Ez önmagában is intézkedések tételére érdemes adat. A dokumentum utal ugyan a digitális megosztottságra, s ennek csökkentésére mint célra, de nem teszi ezt a nemek közötti egyenlőség kontextusában. A célkitűzések között nem található egyetlen, a nemek közötti egyenlőség elősegítésére vonatkozó intézkedés sem. Szükségesnek tartjuk, hogy a tervezet fordítson kellő figyelmet a nemi alapú digitális megosztottság feltérképezésére és kezelésére, a fent említett mindhárom területen. Javasoljuk a kapcsolódó nemi sztereotípiák és elvárások lebontására vonatkozó intézkedések bevezetését. Javasoljuk továbbá, hogy az online biztonságra vonatkozó intézkedésekkel is egészítsék ki a HET-et, különös tekintettel a nők és lányok ellen elkövetett online erőszak megelőzésére és kezelésére.

I komponens: Egészségügy

Az egészségügy terén a megjelölt fő kihívások, ahogy a célkitűzések sincsenek tekintettel a nemek közötti egyenlőség szempontjára a népegészségügyi mutatók, a lakosság helyzete tekintetében. Mindösszesen egy - a születéskor várható élettartamra vonatkozó - adat szerepel nemi bontásban ebben a részben.

Míg az Eurostat adatai szerint a magyar egészségügyben dolgozók 80%-a nő, a HET-ben megjelölt fő kihívások, ahogy a célkitűzések sincsenek tekintettel a nemek közötti egyenlőség szempontjára az egészségügyi szektor és az abban dolgozók helyzete kapcsán; a nők nem jelennek meg mint célcsoport. Bár a HET kiemeli az egészségügyi szakképzett személyzet megtartásának és helyzete javításának fontosságát, s az orvosok jövedelmviszonyainak rendezését célul is tűzi, nem tartalmaz más intézkedést az egészségügyben dolgozó - egyébként a járvány alatt is erőn felül teljesítő - egyéb szakemberek, munkavállalók (asszisztensek, ápolók, szülésznők, védőnők stb.) jövedelmviszonyainak rendezése, többletmunkájuk kompenzálása, munkafeltételeik javítása érdekében. Ezt javasoljuk orvosolni.

A HET említést sem tesz a pandémia kapcsán is nagyobb figyelmet kapott probléma, a párkapcsolati erőszak és a gyerekek elleni erőszak egészségromboló hatásainak fel-, illetve elismeréséről, s arról, hogy ez az egészségügyi kiadásokat jelentősen növeli. Elmulasztja a dokumentum megemlíteni, hogy ez a mind akut, mind krónikus betegségekhez, illetve sérülésekhez vezető jelenség megelőzhető az erőszak-elkövetők hatékony felelősségre vonásával. Arról sem szól a tervezet, hogy a már áldozattá vált személyek további egészségügyi károsodásának megelőzésében az összes egészségügyi intézménynek – a házi orvosoktól a kórházakig – jelentős szerepe lehet, ahogy ezt számos nemzetközi jó példa is alátámasztja. Nem szól tehát arról sem, hogy hogyan kíván ennek a feladatnak eleget tenni az egészségügyi szektor, a szakpolitikai vezetés. Ezt a hiányosságot javasoljuk pótolni.

Nem tesz említést a tervezet továbbá a szülészeti anomáliák felszámolásáról: sem a szülészeti erőszak (kényszerű és felesleges császármetszések, a szülő nők szükségtelen beavatkozásokra, vizsgálatokra

kényszerítése, a szülő nőknek a szüléseteken elterjedt megalázó kezelése stb.) hatékony megelőzését, sem a háborítatlan születés gyakorlatának elterjesztését nem irányozza elő. Különösen a járványhelyzet alatt sérült a szülő nők, az apák és az újszülött gyermekek joga azáltal, hogy az apák a szülés során nem lehettek jelen, negatív koronavírus-teszt birtokában sem. Mindezek a hiányosságok a HET-nek a nők specifikus szükségleteivel szembeni közönyét sugallják, ezt javasoljuk orvosolni.

J komponens: Szakpolitikákhoz nem sorolható országspecifikus ajánlások

E komponensben is több, a nők és gyermekeik helyzete kapcsán jelentőséggel bíró kérdéssel foglalkozik a tervezet anélkül, hogy ezeket ilyenként azonosítaná, vagy bármilyen megoldást nyújtana e célcsoportok kapcsolódó problémái kezelésére. Így például külön intézkedésként írja elő a HET az adatalapú döntéshozatali és jogalkotási folyamat támogatását, ugyanakkor semmilyen előírást nem tartalmaz arra nézve, hogy a döntéshozatal és a jogalkotás során végzett hatásvizsgálatoknak – ellentétben az eddigi gyakorlattal – magukba kell foglalniuk a döntések és jogszabályok nőkre és férfiakra gyakorolt várható hatásának vizsgálatát. Ezt a hiányosságot javasoljuk orvosolni.

A nők elleni erőszakkal, a családon belüli, párkapcsolati erőszakkal szembeni fellépés terén, az áldozatok védelme és biztonsága szempontjából kiemelt jelentőségű, hogy a különböző jogalkalmazó szervek, hatóságok, intézmények a releváns és szükséges adatok birtokában tervezhessék meg a beavatkozást, és hozzassák meg az intézkedéseket, döntéseiket. Ennek az egyik eleme lehet egy egységes szakmaközi-intézményközi adatbázis és rendszer, mely az adott eset szempontjából releváns (az ügyre, az elkövetőre, illetve az áldozatra vonatkozó) adatokat, intézkedéseket tartalmazza, az esetek komplex nyomon követését lehetővé téve. (Egy kapcsolódó, s a nőket nagyobb arányban érintő problémára példa: a különleges bánásmódot igénylő áldozatok védelmét ellehetetleníti – visszaszámítva az áldozatok adatainak védelmére hivatkozva – az a gyakorlat, mely nem jeleníti meg a rendszerben az adott személy különleges bánásmódot igénylő áldozatként való azonosítását.) A HET a fenti lehetőségeket nem veszi számításba. Javasoljuk a tervezet kapcsolódó kiegészítését annak érdekében, hogy a tervezet által célzott digitalizáció, adatalapú döntéshozás megfelelően szolgálja a nők elleni erőszak, családon belüli erőszak, párkapcsolati erőszak elleni fellépést is.

A HET nem tartalmaz előírást arra sem, hogy a bíróságokba vetett bizalom fejlesztése érdekében előírányozott képzésekbe, workshopokba, konferenciákba – különösen a jogbiztonság, kiszámíthatóság, átláthatóság (3-as tématerület), és a pártatlanság, integritás (4-es tématerület) kapcsán – építsenek be olyan tematikát, amely felkészíti a bírókat arra, hogy a nemek közötti egyenlőség elvét tiszteletben tartva és elősegítve végezzék munkájukat; hogy hatékonyan és szakszerűen járjanak el a nők elleni erőszak és családon belüli erőszak eseteiben: ne ítélnenek például szülői felügyeleti jogot bántalmazóknak, ne kényszerítsenek gyermekeket a bántalmazó szülőjével való kapcsolattartásra, és ne fordulhasson elő, hogy büntető eljárásokban járnak el a gyermeküket a bántalmazótól védő anyákkal szemben. Mindezek a hiányosságok oda vezethetnek, hogy az igazságszolgáltatás pártatlanságába és szakszerűségébe vetett bizalom a jövőben is tovább romlik majd Magyarországon. Ennek megelőzése érdekében meg kell tenni a szükséges intézkedéseket.